אִיבָּא 'נוֹעַל בְּפָנֶיהָ' – יש בכך משום נעילת דלת של שמחה בפניה, שנמנעת ממנה השמחה, **אֶלָּא** כשהדיר אותה שלא תלך **לְבֵית הָאֵבֶל, מַאי נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ אִיבָּא** – מדוע יש בכך משום נעילת דלת שאינה יכולה לעמוד בו.

מתרצת הגמרא: **תָּנָא** – שנינו בברייתא ביאור טעם נעילת הדלת, מפני שאם לא תלך לבית האבל, **לְמָחָר** [–לאחר זמן] **הֵיא מָתָה, וְאֵין כָּל בָּרְיָה סוֹפְדָה**, כשם שכשמתו אחרים היא לא באה לביתם של האבלים לנחמם ולגמול עמהם חסד. **וְאִיבָּא דְּאָמְרֵי** – ויש ששנו בברייתא, למחר היא מתה **וְאֵין כָּל בָּרְיָה 'סוֹפְנָה'** – קוברה, כשם שהיא לא גמלה חסד עם אחרים.

מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: **תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מַאי דִּכְתִיב** – מה הוא פירוש הפסוק (קהלת ז ב) **'טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתֶּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל הָאָדָם, וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ', מבאר רבי מאיר את סוף הפסוק, מַאי 'וְהַחַי יִתֵּן אֶל לִבּוֹ', דְּבָרִים שֶׁל מָיְתָה**, שיתן לבו לכך שאף הוא יצטרך לדברים אלו כשימות, ואל ירע בעיניו לעשות חסד עם המתים, וכדרך שהוא נהג בחייו כך ינהגו עמו לאחר מיתתו, **דְּסָפְדִי** – **יְסָפְדוּנֵיהּ** – מי שספד לאחרים, יספידוהו כשימות הוא. **דְּקָבְרִי, יְקָבְרוּנֵיהּ** – מי שקבר אחרים כשמתו, יקברו אותו. **דְּיָדְלִי, יְדִילוּנֵיהּ** – מי שהרים את קולו בבכי ובמספד על אחרים שמתו, ירימו אחרים קולם בבכי כשימות. **דְּלָוֵאי, יְלַוּוּנֵיהּ** – מי שליוה את מיטתם של אחרים מבית האבל לבית הקברות, ילוו אותו. **דְּטָעֲנִי, יְטָעֲנוּנֵיהּ** – מי שנשא את מיטתם של אחרים בהלוויתם, ישאו אחרים את מיטתו כשימות. ולכן יש לאדם ליתן אל לבו בעודו חי, להספיד ולהתעסק בקבורתם של אחרים.

* * *

שנינו במשנה: **'וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר, רַשַּׁאי'**. מבררת הגמרא: **מַאי דָּבָר אַחֵר** – מהו הדבר שמחמתו רשאי הבעל להדירה שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל**, כגון שטוען שהדירה **מִשּׁוּם בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִין שָׁמְצוּיִין שָׁם.**

מוסיפה הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי, לֹא אָמְרָן** שיכול להדירה בטענה שמצויים שם פרוצים, **אֶלָּא דְּאִיתְחֲזַק** – במקום שהוחזק לנו הדבר, שיש שם בני אדם פרוצים, **אֲבָל אִם לֹא אִיתְחֲזַק, לֹא כָּל כְּמִינֵיהּ** – אין בכחו להדירה מחמת טענה זו, אלא יוציא ויתן כתובה.

* * *

שנינו במשנה: **'וְאִם אָמַר לָהּ עַל מְנָת שֶׁתֹּאמְרִי** לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך וכו', יוציא ויתן כתובה'. תמהה הגמרא: **וְתֵימָא** – שתאמר לפלוני מה שציוה לה בעלה, ומה איכפת לה בכך, ומדוע אנו אומרים שיוציא ויתן כתובה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל**, כוונת המשנה שהבעל רוצה שתאמר לפלוני **דְּבָרִים שֶׁל קָלוֹן** – בזיון, והיינו דברי שחוק וקלות ראש שדיברו הבעל ואשתו בעניינים שבינו לבינה, ואינה חייבת להתבזות ולעשות כן, וכיון שהדירה אם לא תעשה כן, יוציא ויתן כתובה.

* * *

שנינו במשנה: **'אוֹ** [שהדיר אותה] **שֶׁתְּהֵא מְמַלְאָה וּמְעָרָה לְאַשְׁפָּה, יוציא ויתן כתובה'. תמהה הגמרא: וְתֵיעֲבִיד** – תעשה כרצונו, שתמלא ותשפוך לאשפה, ומדוע יוציא ויתן כתובה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל**, אין כוונת המשנה כפשוטה שהדירה לעשות סתם מעשה מילוי ושפיכה, אלא לשון נקיה היא, וכוונת המשנה שהדירה **שֶׁתְּמַלֵּא וְנוֹפֶצֶת** – שלאחר שתשמש עמו וימלא רחמה זרע, תרוץ ברגליה ותנפץ את הזרע, כדי שלא יקלוט ולא תתעבר ממנו, ובדבר כזה אין לה לשמוע לו, אלא יוציא ויתן כתובה.

ביאור אחר בדברי המשנה: **בְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנו, שכוונת המשנה שאמר לה **שֶׁתְּמַלֵּא עֲשָׂרָה כַּדֵּי מַיִם וּתְעָרֶה לְאַשְׁפָּה**, ואף בזה יוציא ויתן כתובה.

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לִשְׁמוּאֵל**, שפירש את המשנה שתהא ממלאה ונופצת הדין מובן, **שְׁמַשּׁוּם חָכְי יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה**, וכמו שנתבאר, שאין לה לשמוע לו בדבר זה. **אֶלָּא לְמַתְנִיתָא, מַאי נַפְקָא לָהּ מִינָּהּ** – מה איכפת לה בדבר זה, **תֵּיעֲבִיד** – תעשה כן, שתמלא מים ותשפכם לאשפה, שהרי בכל דבר שאין בו איסור צריכה האשה לעשות את רצון בעלה, ומדוע יוציא ויתן כתובה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְפָנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּשׁוֹטָה** אם תעשה כן, ומתביישת בכך, ולכן חייב להוציאה וליתן לה כתובה.

* * *

הגמרא מביאה דברים נוספים שאם הדיר הבעל את אשתו מהם, יוציא ויתן כתובה: **אָמַר רַב כָּהֲנָא**, בעל **הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל** [–שלא תקח בהשאלה מאחרים], **וְכֵן** אם **הַדִּירָהּ שֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל** לאחרים משלו **נָפָה וּכְבָרָה, וְרֵיחַיִם וְתַנּוּר** המטלטלין, **יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה**, מפני **שֶׁבְּהִנָּהֲגוֹת אֵלּוּ הוּא מַשִּׁיאָהּ** – גורם שיהיה לה **שָׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ**, שיאמרו שהיא צרת עין.

מסייעת הגמרא לדין זה מברייתא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה רֵיחַיִם וְתַנּוּר, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׁיאָה שָׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ**. אומרת הברייתא דין נוסף: **וְכֵן הִיא שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה וְרֵיחַיִם וְתַנּוּר, וְכֵן** אם נדרה **שֶׁלֹּא תֵּאָרֵג בְּגָדִים נָאִים לְבָנֶיהָ, תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה, מִפְּנֵי שֶׁבִּכְבָר הִיא מַשִּׁיאָתוֹ שָׁם רַע בִּשְׁכֵנֶיהָ.**

משנה

משנתינו מלמדת על אופנים בהם מפסידה האשה את כתובתה: **וְאֵלּוּ נשים יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה** – בעלה מגרש אותה ואינו חייב בכתובתה, אשה **הָעוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה** – על מצוות הכתובות או רמוזות בתורה, **וְכֵן** העוברת על דת **יְהוּדִית** – שעוברת על מנהגי צניעות שנהגו בהם בנות ישראל, אף שאינם חיובים מן התורה.

מבארת המשנה: **וְאֵיזוֹ הִיא דַּת מֹשֶׁה**, כגון, **שַׁמַּאֲכִילָתוּ** מאכל שֶׁאֵינוֹ **מְעוּשָּׂר** בלא ידיעתו, **וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ נִדָּה** שלא בידיעתו, **וְלֹא קוֹצָה** [–אינה מפרישה] **לָהּ חַלָּה** מן העיסה, ומכשילה את בעלה. **וְכֵן הַנּוֹדֶרֶת** נדר **וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת** אותו. **וְאֵיזוֹהִי דַּת יְהוּדִית**, כגון **שֶׁיּוֹצְאָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ** – שערותיה מגולות, **וְטוֹוָה צמר בַּשּׁוּק, וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם.**

המשנה מביאה דין נשים נוספות המפסידות כתובתן: **אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף אשה הַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדֵיו בְּפָנָיו** – מקללת את הורי בעלה בפני בעלה, תצא בלא כתובה. **רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אַף הַקּוֹלָנִית. וְאֵיזוֹהִי קוֹלָנִית, לְכְשֶׁהִיא מְדַבֶּרֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וּשְׁכֵנֶיהָ שׁוֹמְעִין קוֹלָהּ.**

* * *

גמרא

שנינו במשנה: **'מַאֲכִילָתוּ שֶׁאֵינוֹ מְעוּשָּׂר'** הרי היא בכלל העוברת על דת משה, ולפיכך תצא בלא כתובה. שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן שייך דין זה, והרי ממה נפשך, **אִי יָדְעָה** הבעל שזהו דבר איסור, **נִפְרוֹשׁ** – ימנע ולא יאכלנו. **וְאִי דְּלָא יָדְעָה** זאת בשעת אכילתו, אם כן **מָנָא יָדְעָה** – מנין הוא יודע עתה שהיה זה מאכל שאינו כשר, שמחמת כן הוא רוצה להוציאה ללא כתובה. משיבה הגמרא: **לָא צְרִיכָא** – לא הוצרך דין זה להאמר אלא באופן **דְּאָמְרָה לֵיהּ** אשתו, **פְּלוֹנִי כֹּהֵן תִּיקֵּן לִי אֶת הַבְּרִי** בהפרשת תרומות ומעשרות, **וְאָזִיל שַׁיְלֵיהּ** – והלך הבעל ושאל את הכהן, **וְאִשְׁתַּכַּח שֵׁיקְרָא** – ונמצא ששיקרה לבעלה.

* * *

המשך בעמוד קד

ממשיכה הגמרא לבאר את המשנה: 'וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ נִדָּה'. שואלת הגמרא אף כאן: הֵיכִי דָּמֵי, אִי יְדִיעָה בָּהּ שהיא נדה, נִפְרוֹשׁ. ואִי דְּלָא יָדְעָה, אם כן נִסְמוֹךְ עִילָּוָהּ – יסמוך על דבריה שהיא טהורה, ומנין לו ששימשתו נדה. מוכיחה הגמרא שיכול הבעל לסמוך על אשתו בזה: דְּאָמַר רַב חִינָּנָא בַּר כָּהֲנָא, אָמַר שְׁמוּאֵל, מִנַּיִן לְנִדָּה שֶׁפּוֹסֶקֶת לְעַצְמָהּ שבעה נקיים ובעלה יכול להאמינה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טו כח) 'וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים', ומהמלה 'לָהּ' דרשו חכמים שתספור לְעַצְמָהּ, ואין לבעל להרהר אחריה.

משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, באופן דְּאָמְרָה לֵיהּ לבעלה, פְּלוֹנִי חָכָם טַיְיהַר לִי אֶת הַדָּם – אמר שהוא דם טהור. וְאִזֵּל שַׁיְילֵיהּ – והלך הבעל ושאל את החכם, וְאִשְׁתַּכַּח שִׁיקְרָא – ונמצא ששיקרה לבעלה.

מביאה הגמרא ביאור נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אשה שהוּחְזְקָה נִדָּה בְּשָׁכֵינוּתֶיהָ – שראוה שכנותיה שהיא לבושה בבגדי נדותה, ואמרו זאת לבעל, ואילו האשה עצמה אמרה לבעלה שהיא טהורה ושימש עמה, בַּעֲלָהּ לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדָּה, כיון שלבישת בגדים אלו נחשבת כראיה גמורה לנדותה והיה לו לפרוש ממנה, ובזה עוסקת משנתינו, שראוה שכנותיה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושימשה עמו, ולאחר ששימשה עמו נודע לו שהוחזקה בנדה.

* * *

עוד שנינו במשנה: 'וְלֹא קוֹצָה לָהּ חַלָּה'. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּיָדְעָה הבעל שלא נטלה חלה מעיסה זו, נִפְרוֹשׁ – ימנע מלאוכלה, ואִי דְּלָא יָדְעָה, אם כן מָנָא יָדְעָה עתה שהכשילה אותו. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ אשתו, פְּלוֹנִי הִנְפִּיל – אומן הלש עיסת אחרים בשכר, תִּיקֵּן לִי אֶת הָעִיסָּה – הפריש ממנה חלה, וְאָזֵיל שַׁיְילֵיהּ, וְאִשְׁתַּכַּח שִׁיקְרָא – ונמצא ששקר היו דבריה.

* * *

שנינו במשנה בכלל העוברות על דת משה: 'וְנוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת'. מבארת הגמרא מדוע החמירו בדינה של אשה זו יותר מבשאר עבירות, שאם אינן שייכות לבעל אינה נחשבת כעוברת על דת: משום דְּאָמַר מַר, בַּעֲוֹן נְדָרִים – שאדם נודר ואינו מקיים, בָּנִים מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ה ה) 'אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְגוֹ' וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ', ודרשו חכמים, וְאִיזוֹ הֵן 'מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ' שֶׁל אָדָם, הֱוֵי אוֹמֵר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, ועל כך נאמר שמחמת שאדם חוטא בפיו, מחבל ה' את מעשה ידיו, והיינו שבניו מתים, וכיון שאשה זו שנודרת ואינה מקיימת גורמת מיתה לבניהם, יכול בעלה להוציאה ללא כתובה. רַב נַחְמָן אָמַר, מֵהָכָא – מפסוק זה יש ללמוד שבניו של אדם מתים מחמת נדרים, שנאמר (ירמיה ב ל) 'לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם', וְ'לַשָּׁוְא' היינו עַל עִסְקֵי שָׁוְא – מחמת שמשקרים בנדריהם, שנודרים ולא מקיימים.

* * *

הגמרא מביאה מחלוקת רבי מאיר וחכמים באשה הנודרת ואינה מקיימת: תַּנְיָא בברייתא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁנּוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת, יתקן זאת על ידי שֶׁיַּחֲזוֹר וְיַדִּירֶנָּה. לפני שתביא הגמרא את סיום הברייתא, תמהה הגמרא: 'יַדִּירֶנָּה' – אם הוא מדירה, בְּמַאי מְתַקֵּן לָהּ – איזו תקנה יש בכך. מתרצת הגמרא: אֶלָּא כך כוונת רבי מאיר, יַחֲזוֹר הבעל וְיַקְנִיטֶנָּה – יצערנה בדברים, כְּדֵי שֶׁתְּהַדּוֹר בְּפָנָיו, וְיֵפֵר לָהּ את נדרה.

מביאה הגמרא את סיום הברייתא: אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי מאיר, אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה – בתוך סל אחד, שבשעה שלא ישמר ממנו ישכנו, וכמו כן אין אדם חפץ לדור עם אשה שאינה מקיימת את נדריה אף שיש לו תקנה כדבריך, משום שלא בכל עת הוא מרגיש בנדריה ויבא לידי מיתת בניו.

הגמרא מביאה ברייתא שיש בה מחלוקת רבי יהודה וחכמים, בדומה למחלוקת הקודמת: תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁאֵינָהּ קוֹצָה לוֹ חַלָּה, לא יגרשנה, אלא יַחֲזוֹר וְיַפְרִישׁ אַחֲרֶיהָ חלה מן העיסה. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה, ואף כאן הוא עשוי לשכוח מלהפריש אחריה, ויכשל באיסור.

הגמרא מבארת האם רבי מאיר ורבי יהודה חולקים זה על זה. אומרת הגמרא: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַהָא – רבי יהודה ששנה את תקנתו בענין הפרשת חלה, שהוא ענין מצוי ושכיח ובכל זאת לא חשש לתקלה, כָּל שֶׁכֵּן אַהַהּ – כל שכן שהוא סובר תקנה זו בענין נדרים, שאינו ענין מצוי כל כך. אֲבָל מַאן דְּמַתְנֵי אַהַהּ – אולם רבי מאיר, ששנה את תקנתו בענין נדרים, יש לומר שדווקא בנדרים סבור הוא שיש לתקן כך, משום שנדר אינו דבר מצוי, אֲבָל חָא – אולם הפרשת חלה, שדבר מצוי הוא, וְיִמְנַע דְּמַקְרֵי – פעמים עשוי לקרות שהבעל ישכח להפריש אחריה, וְאָכִיל – ויאכל דבר איסור, ולכן לא תיקנו שיהא מפריש אחריה.

* * *

שנינו במשנה: 'וְאִיזוֹהִי דַּת יְהוּדִית, יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ'. מקשה הגמרא: והרי אשה היוצאת וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, עבירה דְּאוֹרַיְיתָא הִיא, והרי זה בכלל 'דת משה'. מוכיחה הגמרא שזהו איסור תורה: דִּכְתִיב בפרשת סוטה (במדבר ה יח) 'וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה', וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מפסוק זה למדנו אַזְהָרָה לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפֶרוּעַ רֹאשׁ, שכן מכך שהכהן היה פורע את ראש האשה מוכח שעד עתה היה ראשה מכוסה.

מתרצת הגמרא: מִדְּאוֹרַיְיתָא,

כַּלָּתָהּ, שַׁפִּיר דָּמֵי – די בכך שתצא בסל קלוע המונח על ראשה, אף ששערותיה נראות מתוך הנקבים, אולם מצד מנהגי יִשְׂרָאֵל, אֲפִילּוּ בַּכַּלָּתָהּ נַמֵּי אָסוּר, עד שתכסה עצמה ברדיד.

הגמרא מביאה נידון בענין זה: אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּלָּתָהּ – אשה המכסה ראשה בקלתה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם איסור פֵּרוּעַ רֹאשׁ. חֲוֵי בָּהּ רַבִּי זֵירָא – התקשה רבי זירא בדין זה, הֵיכָא – היכן הותר לאשה לצאת בקלתה, אִילֵימָא בַּשּׁוּק – ברשות הרבים, הרי דָּת יְהוּדִית הִיא – הרי נאסר הדבר מצד 'דת יהודית'. וְאֶלָּא בְּחָצֵר, שאין בני אדם מצויים שם, ומשמע שללא קלתה אינה רשאית ללכת בחצר, אִם כֵּן לֹא הֻנְחָתָּ דַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁיּוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעֲלָהּ, כיון שרוב הנשים הולכות בחצרן בלא כיסוי כלל ואף לא בקלתן. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵימָא רַב כָּהֲנָא, דברי רבי יוחנן נאמרו, באשה העוברת מֵחָצֵר לְחָצֵר, וְעושה כן דֶּרֶךְ מְכוֹר – מקום שאין רבים עוברים בו, ולפיכך רשאית היא לצאת בו בקלתה, אך כיון שיש בו מעט אנשים אינה רשאית לצאת בפריעת ראש ממש.

* * *

מבארת הגמרא את המשך המשנה: 'וְטוֹוֶה בַּשּׁוּק'. מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, המשנה עוסקת בְּאִשָּׁה המַרְאָה את זְרוֹעוֹתֶיהָ לִבְנֵי אָדָם, ששרווליו בגדיה רחבים, ובשעה שהיא מגביהה את ידיה נופלים השרוולים ומתגלים זרועותיה. פירוש נוסף: רַב חִסְדָּא אָמַר בשם אֲבִימִ, בְּטוֹוֶה חוטים על גבי יריכה, וְרֵד – ומתרדד החוט עד כְּעֵגֶד פָּנֶיהָ של מטה, והעושה כך בפני בני אדם הרי זו דרך פריצות, ויוצאת בלא כתובה.

עוד שנינו במשנה: 'וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם'. מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, היינו בְּמִשְׂחָקֶת עִם בַּחוּרִים – מטיילת עמהם ומדברת דברי בטלה.

מביאה הגמרא מעשה בעניינים אלו: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, זִימְנָא חָדָא – פעם אחת, הָוָה קָאָזְלִנָא בְּתַרֵיהּ דְּרַב עוּקְבָא – הייתי מהלך אחרי רב עוקבא, חֲזִיתֵיהּ לְהָהִיא עַרְבְיָא ראיתי לאותה ישמעאלית דַּהֲוָה יָתְבָא קָא שַׁדְיָא פִּילְכָּהּ – שהיתה יושבת וטווה בפלך, וְטוֹוָה חוּט, וְרֵד – והתרדד החוט כְּעֵגֶד פָּנֶיהָ של מטה. בָּעִין דַּחֲזִיתֵינַן – כשראתה אותי, פְּסִיקְתֵּיהּ לְפִילְכָּהּ – ניתקה את הפלך מהחוט, וּשְׁדְיתֵיהּ – והשליכה אותו מלפניה והלאה, וַאֲמָרָה לִי, עוּלַם – בחור, הַב לִי את הפֶּלֶךְ, ועשתה כך כדי להכנס עמו בדברים להרגילו אצלה. אָמַר לָהּ רַב עוּקְבָא מִילְּתָא – כשראה זאת מר עוקבא אמר על מעשיה דבר מה שהוא דוגמא לדין של משנתינו.

מבררת הגמרא: מַאי אָמַר לָהּ, כלומר, לאיזה דין דימה אותה. משיבה הגמרא: רַבְנָן אָמַר, 'טוֹוָה בַּשּׁוּק' אָמַר לָהּ, והיינו כאותה שהוזכרה במשנה שתצא בלא כתובה. רַבָּנָן אָמְרִי, 'מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם' אָמַר לָהּ.

עוד שנינו במשנה: 'אֲבָל שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף הַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדֵיו בְּפָנָיו'. מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, דין זה אינו דווקא בשמקללת את אבי בעלה בפני בעלה, אלא אף בְּמְקַלֶּלֶת (יולידיו) [יוֹלְדֵיו] – הורי בעלה, בְּפָנֵי (מולידיו) [מוֹלְדֵיו] – בפני בנו של בעלה, כיון שלא חששה לכבוד חמיה ובעלה. וְסֵימָנֵיהּ – והסימן לכך שהמשנה עוסקת אף באופן זה, מהפסוק של דברי יעקב אבינו, 'אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי' (בראשית מח ה), שהחשיב את בני בניו כאילו הם בניו, ואף כאן, כוונת המשנה אף לאשה שמקללת את הורי בעלה בפני בניו, שדינה כאלו קיללה אותם בפני בעלה. אָמַר רַבָּה, כוונת דברי רבי יהודה הם, כגון דְּאָמְרָה לֵיהּ, נַיכְלֵיהּ אַרְיֵא – יאכל האריה לְכָבָא, והיינו את חמיה, ואמרה כן בְּאַפֵּי בְּרֵיהּ – בפני בנו של בעלה, נכדו של הסב.

עוד שנינו במשנה: 'רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר אַף הַקּוֹלָנִית'. מבארת הגמרא: מַאי קוֹלָנִית. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּאִשָּׁה המַשְׁמַעַת קוֹלָהּ – רבה עם בעלה בקול עַל עָסְקֵי תַּשְׁמִישׁ, ודבריה נשמעים לשכניו, והוא מתבייש בדבר.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בפירוש 'הקולנית': בְּמַתְנִיתָא תָּנָא – בברייתא שנינו, בְּמְשַׁמֶּשֶׁת מיטתה בבית שִׁבְחָצֵר זוֹ, וְנִשְׁמַע קוֹלָהּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת, שצועקת מפני שהתשמיש קשה לה. דוחה הגמרא: הרי דבר זה אינו עבירה, אלא חסרון בגופה, וְאם כן נִיתְנֵיהּ – יש לשנותו גַּבֵּי מוּמִין המצויים בנשים, המנויים בְּמַתְנִיתִין – במשנה להלן, שמחמת כן הן יוצאות ללא כתובה, ולא במשנתינו העוסקת באשה העוברת על דת. אֶלָּא מַחֲוַורְתָּא כְּדַשָׁנִין מַעִיקָּרָא – ברור הדבר שפירוש ה'קולנית' הוא כפי שביארנו מתחילה, ואילו דברי הברייתא אמורים לגבי מומים המצויים באשה.

משנה

משנתינו מבררת את דינו של המגרש את אשתו מחמת מומים שבה, או מחמת נדרים שיש עליה, האם הוא חייב בכתובתה: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים – לאחר הקדושין התברר שיש עליה נדרים שנדרה קודם לכן, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, שהרי לא התקיים התנאי. אך אִם בְּנָסָהּ סְתָם – נשאה סתם, שלא אמר לה תנאי בלשהו שעל מנת כן הוא נושאה, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, אין הקדושין בטלים מאליהם, אלא תֵּצֵא בגט, אך שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה – אין לה כתובה.

דין נוסף: המקדש את האשה עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין, וּלאחר שקידשה נִמְצְאוּ בָהּ מוּמִין שהיו בה קודם הקדושין, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, שהרי לא התקיים התנאי. אך אִם בְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ בָהּ מוּמִין, תֵּצֵא בגט, אך שֶׁלֹּא בִּכְתוּבָּה. ומפרשת המשנה באיזה מומים נאמרו דינים אלו: כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּכֹהֲנִים מלעבוד עבודה בבית המקדש, פּוֹסְלִין בְּנָשִׁים כאמור במשנה.

* * *

גמרא

שואלת הגמרא: וְתָנֵי נַמֵּי גַּבֵּי קִדּוּשִׁין כִּי הַאי גַּוְונָא – הרי גם במסכת קידושין שנינו משנה זו, ומדוע שנאה רבי פעמים. משיבה הגמרא: חָכָא – כאן, בִּכְתוּבוֹת אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרך רבי ללמדנו את דין הכתובה, שאם כנסה סתם ונמצאו בה מומין או נדרים יוצאת בלי כתובה, לפי שענינה של המסכת הוא דיני הכתובה, וְתָנָא קִדּוּשִׁין אַטּוּ בִּכְתוּבוֹת – שנה רבי אגב כך גם את תחילת הדברים, שאם לא התקיים תנאו בטלו הקדושין. ואילו חָתָם, במסכת קדושין, קִדּוּשִׁין אַצְטְרִיכָא לֵיהּ, ללמד שאם התבטל התנאי התבטלו הקדושין, וְתָנָא כְּתוּבוֹת אַטּוּ קִדּוּשִׁין.

* * *

הגמרא מבארת באיזה נדרים עוסקת המשנה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, בְּאִלּוּ נְדָרִים אָמְרוּ את הדין של המשנה, אם נדרה שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, וְשֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, וְשֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בִּכְבָדֵי צְבָעוֹנִים, שבנדרים אלו יש עינוי נפש, והיא מתגנה בכך על בעלה. מסייעת לכך הגמרא מברייתא: תָּנְיָא נַמֵּי הָכִי, בְּאִלּוּ נְדָרִים אָמְרוּ, דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִינּוּי נֶפֶשׁ, כגון שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, וְשֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, וְשֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בִּכְבָדֵי צְבָעוֹנִין.

חֲוֵי בָּהּ רַב פָּפָּא – רב פפא נשא ונתן בביאור שמועה זו, אַהֲנֵיא – על איזה דין של המשנה אמרו כן, אִילֵימָא אֲרֵישָׁא, שהמקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת, ועל זה אמרו שזהו דווקא בנדרים אלו שיש בהם עינוי נפש, אם כן יקשה, מדוע דווקא בנדרים אלו אינה מקודשת, בֵּינָן דְּקָא קָפִיד – מאחר והקפיד המקדש והתנה שלא יהיו עליה נדרים כלל, אֲפִילּוּ כָּל מִילֵּי נַמֵּי – אף אם היו עליה נדרים אחרים יש לו הקפדה, והקדושין בטלים. אֶלָּא, שמועה זו נאמרה אַסֵּיפָא, שאם כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אין לה כתובה, וזהו דווקא בנדרים אלו שיש בהם עינוי נפש.

ביאור אחר במשנתינו: רַב אַשִׁי אָמַר, לְעוֹלָם שמועה זו נאמרה אפילו אֲרֵישָׁא, שאם קידשה בתנאי בטלו הקדושין, ואף דין זה

המשך בעמוד רלט

נאמר רק בנדרים אלו של עינוי נפש, וְהטעם לכך, משום דְּמִידֵי דְּקָפְדֵי בָּהּ אִינָשֵׁי – נדרים שדרך בני אדם להקפיד בהם, הֲוָה קָפְדִיהּ קָפֵידָא – קפידתו חשובה קפידא ומבטלת את הקידושין, אך מִידֵי דְּלָא קָפְדֵי בָּהּ אִינָשֵׁי, לָא הֲוֵי קָפְדִיהּ קָפֵידָא, ואין הקדושין בטלים.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באופן שהקדושין היו על תנאי, והנישואין ללא תנאי: אִיתְּמַר, קִידְּשָׁהּ עַל תְּנַאי שאין עליה נדרים, וּבְנָמָהּ סָתָם – ובשעת הנישואין לא הזכיר את תנאו. רַב אָמַר, חלו קדושיה אף שיש עליה נדרים, וְצָרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, לא חלו הקדושין, וְאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט.

מבארת הגמרא את דברי רב: אָמַר אַבָּיֵי,